

גליון קע"ט (שנה ד')
פרשת קרח תשפ"ו

אוצר באר יעקב

שיעורי הגאון הגדול מוה"ר רבי יעקב גרינוואלד שליט"א
רב בית המדרש דחסידי בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל מחזיקי הדת באר"י

כהנים ולוים שעשו מלאכה שאינה שייכת להם

מקור לאיסור לעשות מלאכת לוי חבירו ✦ דין משורר ששיר ושוער ששורר ✦ מסייע למלאכת חבירו ✦ חילוק בין מסייע ליכול לבין מסייע לאינו יכול ✦ בביאור דעת האור החיים הק' בזה ✦ עושה מלאכת חבירו ואינו מסייע בידו ✦ כהן שעשה עבודה לוי ✦ דעת החינוך שכהן חייב במלאכת כהן חבירו ✦ כהן הדייט במלאכת כהן גדול ✦ דיוק החוקת היום בריטב"א כחינוך

אתם, שגם אתם הכוונה ללוים שלא יקרבו לעשות זה מלאכתו של זה.

דין משורר ששיר ושוער ששורר

בסוגית הגמרא שם מבואר, שיש מחלוקת אם יש חיוב מיתה על כך, כששינה לוי ועשה עבודה שאינו ממונה עליה. שבברייתא אחת שנינו 'משורר ששיר ומשורר ששורר אינם במיתה אלא באזהרה'. וכן מובא שם ברייתא נוספת על מה שנאמר (במדבר יח, א) 'ושמרו משמרתך

שיקפידו לשמור משמרתם ולא לעשות עבודה של משמרת אחרת.

והרמב"ם (הל' כלי המקדש פ"ג ה"י) כתב: 'וכן הלויים עצמם מזהירין שלא יעשה אחד מלאכת חבירו, שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר, שנאמר (שם ד, יט) איש איש על עבודתו ואל משאו'. וראה גם בדברי הרמב"ם בספר המצוות (מצות לא תעשה עב) שהביא בשם הסיפרי, שהאיסור נלמד ממה שנאמר (שם יח, א) 'ולא ימותו גם הם גם

מקור לאיסור לעשות מלאכת לוי חבירו

מבואר בגמרא (ערכין יא:), שלוי שנתמנה למלאכה אחת יש עליו איסור לעשות מלאכה אחרת שלא נתמנה עליה. ומקור האיסור כתב רש"י (ד"ה אלא באזהרה) 'לא איתפרש לך איזה אזהרה יש בזה. והתוספות (ד"ה מיתבי) כתבו בשם רבינו מנחם, שהאיסור נלמד ממה שנאמר (במדבר ח, כו) 'לשמור משמרת ועבודה לא יעבוד ככה תעשה ללוים במשמרותם', שפירוש 'ככה תעשה ללוים במשמרותם'

פנינים

שיעור מצות 'משמרת תרומות'

חולין טמאים, האם גם בזה מצות משמרת הוא מן התורה, דהיינו שחייב להציל. שאפשר שמן התורה אין איסור אלא לגרום טומאה בידים, אבל אינו מחויב לטרוח ולהציל כשאינו עושה כלום, שאינו עובר בשב ואל תעשה אלא בקום ועשה. ואם נאמר שאין בזה איסור מן התורה, אם כן מה שנשנה שם 'אם יכול להציל מציל', אינו אלא מדרבנן. ולפי זה אין להוכיח משם לאיסור משמרת דאורייתא שאינו אסור בכל שהוא, שאפשר שבדרבנן הקילו, ולא חייבוהו להציל אלא בשיעור רביעית.

ואכן מצאנו בשו"ת **חתם סופר** (ח"ו סי' יז) שדעתו שאיסור משמרת שייך אפילו בכל שהוא, שכל שנטמאת התרומה יש בזה איסור. שבשבת (יד.) אמרו, מאי טעמא גזור רבנן טומאה על האוכל אוכלין שהם ראשון לטומאה או שני לטומאה, משום 'דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה ופסיל להו'. וכתב רש"י (שם ד"ה ופסיל) שהאיסור הוא משום משמרת תרומות ולכן גזרו. והמהרש"א (שם) הקשה על דברי רש"י, למה לא פירש שיעבור על איסור אכילת תרומה טמאה שהיא במיתה. ועיין בפני יהושע ושאר **אחרונים** (שם) שתמחו על המהרש"א, שהרי האוכל תרומה טמאה אינו במיתה אלא בעשה בלבד. אך מכל מקום עדיין קשה מדוע פירש רש"י משום עשה דמשמרת, ולא משום אוכל תרומה טמאה.

וכתב החתם סופר ליישב, ששיעור משקין בכל מקום הוא ברביעית שהוא יותר ממלא לוגמיו, ואם כן אי אפשר שיש לו בפיו שיעור רביעית, ולכן לא פירש רש"י משום איסור אכילת תרומה טמאה, שהרי יש כאן רק חצי שיעור, ולריש לקיש אין בזה איסור. מה שאין כן במשמרת תרומות עובר אפילו בכל שהוא, כיון שמשקין מקבלים טומאה בכל שהוא. וכן הביא הדברי יחזקאל (סי' א ענף א) בשם חכם אחד שתירץ כן את דברי רש"י. ושם הביא עוד שבחידישי הריטב"א (המיוחסים לר"ן שבת צא:) נסתפק בזה אם איסור משמרת שייך אפילו בכל שהוא. ובחידישי הריטב"א (שבת צא.) משמע שנקט בפשיטות שצריך כזית.

חז"ל למדו ממה שנאמר בפרשתנו (יח, ה) 'ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי', שצריך לעשות שימור לתרומה, דהיינו שצריך לשמרה בטהרה וליזהר שלא תטמא. ונזכר איסור זה בכמה מקומות בש"ס (ראה שבת כה: יבמות עד: בכורות לד:). וכבר הארכנו בדיני מצוה זו, אם היא מדאורייתא או מדרבנן, ומהו בכלל המצוה, **בבאר יעקב** (ח"א, קרח).

ויש לברר עוד במצוה זו, בכמה שיעורו. אם דווקא בכזית חייב לשמור בטהרה, או אפילו כל שהוא תרומה גם כן אסור לגרום לו טומאה. והנה בפסחים (טו.) הביאו בגמרא את דברי המשנה בתרומות (פ"ה מ"ט) בחבית של תרומה שנשברה, ותחתיה יש חולין טמאים, שאם יכול להציל את התרומה בטהרה לכולי עלמא חייב להציל. ואם אינו יכול להצילה בטהרה ועומדת התרומה ליפול לתוך חולין הטמאים, נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אם מותר לטמאותה בידים, כיון שממילא תטמא מאלה, או שאסור לו לטמאותה בידים. ולשון המשנה הוא שם ש'אם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל'.

וכתב הקובץ שיעורים (פסחים אות סט) שמוכח מכאן שבפחות מרביעית אין חיוב משמרת. אלא שהקשה מדוע לא יאסר באמת אפילו כל שהוא משום חצי שיעור. וכתב, שמאחר ומצות משמרת הוא משום מצות אכילת תרומה כדי שיאכלנה בטהרה, לכן אין איסור רק על שיעור שיש בו מצות אכילה, אבל בחצי שיעור שאין בו מצות אכילה, שרק בלא תעשה שייך איסור על חצי שיעור ולא במצות עשה, לכן אינו מצווה לשמור בטהרה. ולפי זה באכילה יהא שיעורו בכזית.

[ובעצם מה שנקט בפשיטות שאין חצי שיעור במצוה, אכן כן כתב השבות **יעקב** (ח"ב סי' יח), שאין שום מצוה באכילה פחות מכזית. וכן דעת המשנה למלך (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז). אמנם ראה מה שכתבו בזה **הברכי יוסף** (או"ח סי' תפב) ו**המהרי"ט אלגזי** (בכורות פ"ה אות פא).]

ויש לעיין בזה כשעומדת התרומה ליטמא מאלה, על ידי שתפול לתוך

גם בשו"ת **רדב"ז** (ב' אלפים ס' פ) כתב חילוק זה. וכן הסכים **המנחת חינוך** (מצוה שפט אות ב) שלענין דינא ודאי צדקו דברי האור החיים הק' לחלק בין זה יכול לזה אינו יכול, כשם שנפסק במלאכות שבת. וכן כתבו **החפץ חיים** (ליקוטי הלכות תמיד פ"ז בזבח תודה) ו**באבן האזל** (הל' כלי המקדש שם) מדעת עצמם ליישב דברי הרמב"ם שלא יסתרו לדברי הגמרא.

אך במהר"י קורקוס כתב, שמלבד שקשה שלא היה לו לרמב"ם לסתום אלא לפרש דברו מאיזה מסייע דבר, עוד קשה איך כתב הרמב"ם 'שלא יסייע המשורר לשוער ולא השוער למשורר', שבשלמא משורר שמסייע לשוער שייך להעמידו כשהשוער לא היה יכול לעשות המלאכה לבדו אלא בסיוע השני, אבל במשורר לכאורה אין שייך מציאות שאינו יכול לבדו. וכתב המהר"י קורקוס שאפשר לחלק בין סיוע שמסייע שוער למשורר לסיוע שמסייע משורר לשוער. וצריך עיון בכוונתו.

בביאור דעת האור החיים הק' בזה

בעצם מה שמביא המנחת חינוך בשם אור החיים הק' לחלק בין יכול לאינו יכול, הנה באמת האור החיים הק' לא הזכיר בלשונו לחלק בין היה יכול לעשות המלאכה לבדו לבין לא היה יכול, אלא נראה מלשונו שעיקר החילוק הוא אם עשה העבודה במקום לוי אחר לבין לא עשה אותה במקום אדם אחר. ודייק מלשון הרמב"ם שכתב 'הלויים מזהירין שלא יעשה אחד מלאכת חבירו', שלא כתב הרמב"ם שלא יעשה **במלאכת חבירו**, אלא כתב שלא יעשה **מלאכת חבירו**, הרי שהאיסור הוא לעשות העבודה במקומו.

והיה אפשר לומר לפי זה, שהדבר תלוי איך היא דרך עשיית המלאכה, כגון שאם הדרך להגיף הדלתות בחמשה שוערים, אפשר שאף אם שייך לעשות המלאכה בפחות מחמשה, מכל מקום מאחר שהדרך היא לעשותה בחמשה, ובא לוי זה המשורר לסייע והיה אחד מן החמשה חייב אף שהארבעה האחרים היו בגדר 'זה יכול', כיון שמכל מקום עשה מלאכת חבירו, אבל אם היו חמשה שוערים כשיעור שרגילים להיות בהגפת הדלתות, ובא הוא השישי לסייע עמם פטור.

וראה **בתוספות** (שבת צג. ד"ה אמר מר) שכתבו לענין מלאכות שבת ש'אינו יכול' נחשב לפי האופן והצורה שעשה המלאכה, שאם נשא איזה חפץ באצבעו או בענין אחר שאינו יכול בצורה זו לנושא לבדו נחשב לאינו יכול, אף שהיה יכול לתפוש ולשאת החפץ לבדו כשאוחזו בכל ידו או בשתי ידיו. ויש מן המפרשים (ראה בחידושי חתם סופר שם, ועוד) שדייקו מלשון רש"י שאינו סובר כן, אלא הדבר תלוי לפי דרך עשיית המלאכה,

לרמב"ם גירסא אחרת בגמרא מהגירסא שלנו, וסבר שרבי יהושע בן חנניא ורבי יוחנן בן גודגדא לא נחלקו על מסייע, אלא על עצם הדבר אם יש חיוב מיתה על לוי שעשה מלאכה שאינו ממונה עליה, שלדעת רבי יהושע בן חנניא אין חיוב מיתה כלל על איסור זה אפילו כשעושה המלאכה לבדו, ולדעת רבי יוחנן בן גודגדא חייבים מיתה על כך, ולדעתו לא רק עושה המלאכה לבדו חייב, אלא אף כשהוא רק מסייע חייב מיתה, ואין חילוק כלל בין עושה לבדו לבין מסייע. וכיון שפסק הרמב"ם כדעת רבי יוחנן בן גודגדא וכפי שנקט אביי שיש חיוב מיתה על איסור זה, גם מסייע בלבד חייב מיתה.

עוד כתב הכסף משנה, וכן כתבו מהר"י קורקוס (שם) והאור החיים הק' (קרח), שמקור דברי הרמב"ם הוא מדברי הסיפרי (קרח) ששם הגירסא 'וכבר ביקש רבי יהושע בן חנניא לסייע את רבי יוחנן בן גודגדא בהגפת דלתות, אמר לו חזור לאחור' שכבר אתה **מתחייב בנפשך**, שאני מן השוערים ואתה מן המשוררים'. הרי מפורש שיש חיוב מיתה אף על מסייע. ואכן הרמב"ם עצמו מביא גירסא זו בספר המצוות (מצוה לא תעשה עב). וראה באור החיים הק' שם שהאר"י הרבה בביאור מדוע פסק הרמב"ם כגירסת הסיפרי ולא כגירסת הגמרא.

חילוק בין מסייע ליכול לבין מסייע לאינו יכול

באופן אחר כתבו מהר"י קורקוס ואור החיים הק' לפרש בדעת הרמב"ם שלא יסתרו דבריו את דברי הגמרא, ששני מיני מסייעים הם. שיש מי שיכול לעשות המלאכה לבדו והשני רק בא לסייעו בכדי להקל עליו, ויש מי שאינו יכול לעשות המלאכה לבדו אלא בסיוע השני, וכמו שמצאנו במלאכות שבת (שבת צב:) לענין שנים שעשו מלאכה, שלדעת רבי יהודה כשכל אחד יכול לעשותה לבדו שניהם פטורים, וכשזה אינו יכול וזה אינו יכול ואין המלאכה נעשית אלא על ידי שניהם, שניהם חייבים. ופסק כך הרמב"ם (הל' שבת פ"א הלכה טו-טז) להלכה.

ואם כן כך הדין בגידון שלנו, שלוי המסייע לחבירו שאינו יכול לעשות העבודה לבדו נקראת העבודה גם על שם המסייע וחייב מיתה, ומזה דיבר הרמב"ם וכתב שאף מסייע חייב. והדבר מדויק בלשון הרמב"ם שכתב 'שלא יעשה אחד מלאכת חבירו שלא יסייע וכו'', פתח בעשייה וסיים במסייע, משום שדיבר ממסייע שסיועו הוא ממש כעושה מעשה. אבל הגמרא דיברה ממסייע לחבירו במלאכה שיכול לעשותה לבדו, כמו שהיה במעשה של רבי יוחנן בן גודגדא שנראה שרצה רבי יוחנן לבדו לעשות המלאכה להגיף דלתות, ובא רבי יהושע בן חנניא להקל עליו, מסייע כזה אין בו איסור מן התורה.

ומשמרת כל האהל אך אל כלי הקודש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם אתם. ופסוק זה נאמר לכהנים שיצטרפו הלויים עמם לשמור משמרת הקודש ולהיות להם לעזר, וסיים הפסוק 'גם הם גם אתם', 'גם הם' הכוונה ללויים, 'גם אתם' הכוונה לכהנים. ופירשה הברייתא שבא הכתוב ללמדנו 'אתם בשלהם והם בשלכם במיתה', הם בשלהם אינן במיתה אלא באזהרה. ופירושו, שכשם שלוי שעשה עבודת כהנים כגון שהקריב על המזבח חייב מיתה, כך כהן שעשה עבודת הלויים כגון ששירר על הדוכן חייב מיתה, אבל הלויים בשלהם היינו שעשה לוי עבודת לוי אחר, כגון משורר ששירר או משוער ששירר, אינו במיתה אלא באזהרה.

אמנם אביי אמר 'נקטינן משורר ששירר בשל חבירו במיתה', ולמדו ממה שנאמר (שם ג, לח) 'והזר הקרב יומת', שאין לפרשו על זר ממש שהוא ישראל, שעל זה כבר נאמר קודם לכן (שם ג, יז) 'והזר הקרב יומת', ובהכרח שפסוק זה בא ללמד שאף לוי שהוא זר באותה עבודה חייב מיתה. וראה שם ברש"י (ד"ה אביי) שאביי לא סבר כברייתות הנ"ל, משום שסבר שהברייתא שהובאה בהמשך הגמרא סוברת שיש חיוב מיתה על כך, ונמצא שהדבר תלוי במחלוקת תנאים, ונקט אביי כדעת המחייבים. ולהלכה פסק הרמב"ם (הלכות כלי המקדש שם) כאביי שלוי שעשה מלאכת חבירו חייב מיתה בידי שמים. וכן כתב החינוך (מצוה שפט).

מסייע למלאכת חבירו

עוד מובא שם בסוגית הגמרא, 'מעשה רבי יהושע בר חנניא שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגדא, אמר לו בני חזור לאחור' שאתה מן המשוררים ולא מן השוערים. ופירושו בגמרא, שאם הוא רק מסייע ואינו עושה בעצמו את המלאכה אין בדבר איסור מדאורייתא, ונחלקו אם גזרו רבנן על כך, שרבי יהושע בן חנניא שבא לסייע סבר שאין איסור בדבר אף לא מדרבנן, ואמר לו רבי יוחנן בן גודגדא שיחזור בו כיון שיש בדבר איסור מדרבנן, שגזרו חכמים על מסייע שמא יבוא לעשותה לבדו.

אך הרמב"ם (שם ה"א) אחר שהביא הדין שהלויים מזהירים שלא יעשה אחד מלאכת חבירו כמובא למעלה, סיים וכתב 'לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסייע לוי במלאכה שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימותו'. ותמהו המפרשים, שאף שפסק הרמב"ם כדעת אביי שיש חיוב מיתה כשעבד עבודה שאינה שלו, מכל מקום איך כתב שגם לוי המסייע חייב מיתה, והרי בגמרא מבואר שעל מסייע לכולי עלמא אין חיוב מיתה, ואין בסיוע יותר מאיסור דרבנן.

והכסף משנה כתב, שבוודאי היתה

שם הדרך לתופשו בכל ידו נחשב ל"כול" אף שעכשיו תפשו רק באצבעו ובאופן זה אינו יכול לבדו. ואפשר שיש גם קולא לפי צד זה, שם הדרך לעשותה בשנים חייבים אף כשכל אחד לבדו יכול.

עוד יש להעיר ממה שדנו המפרשים כשאחד לבדו אינו יכול ושנים יחד יכולים, ועשו שלשה בני אדם יחד את המלאכה, שיש שכתבו שכולם חייבים כדין זה אינו יכול וזה אינו יכול, מאחר שכל אחד לבדו אינו יכול. (ראה ברשב"א ורבי עקיבא איגר שבת ס). ומדברי האור החיים הק' לכאורה מבואר שכאן כשצריך כמה שוערים להגיף הדלתות ואחד לבדו אינו יכול, והוא ניתוסף עליהם לסייעם אינו חייב. אך לפי מה שכתבנו אפשר שכאן גדר החיוב והפטור שונה, ואינו תלוי באינו יכול, אלא בשיעור כמות האנשים שרגילים לעשותה.

עושה מלאכת חבירו ואינו מסייע בידו

על כל פנים מבואר לכאורה, שלדעת האור החיים הק' גדר החיוב הוא לא במה שעשה מלאכה שאינה שייכת לו, אלא במה שעשה מלאכת חבירו. וראה בלשון הכסף משנה שכתב בתוך דבריו בביאור דעת הרמב"ם, שעיקר החיוב הוא על מה שהתעסק בעבודה שאינה שלו, ולכן מסייע חייב שמה לי אם עשה כל המלאכה או רק סייע. והכלי חמדה (קרח) דן בדבריו מנין לו שהחיוב משום שהתעסק בעבודה שאינה מלאכתו, שמא עיקר החיוב משום שעוסק במלאכת חבירו. וראה עוד בספרו **חמדת ישראל** (קונטרס נר מצוה ל"ת עב) שדייק מלשון הרמב"ם בספר המצוות (שם) שהאיסור הוא מה שעשה עבודה שאינה שלו, שלשון הרמב"ם הוא 'הנה התבאר כי לוי שעבד במקדש **זולת עבודתו** חייב מיתה בידי שמים'.

וראה שם בכלי חמדה שמתוך דבריו מבואר שרצה לומר דבר חדש, שיש סברא לומר שדווקא מסייע חייב, שרק זה נחשב עושה מלאכת חבירו, שהרי לא הניח מלאכתו שממונה עליה, אלא הוסיף על מלאכתו לעשות גם מלאכת חבירו. אבל כשעשה הלוי לבדו את המלאכה אינו חייב, שאף שנתמנה על עבודה אחרת, אין זה נחשב עושה מלאכת חבירו, אלא הרי הוא כחוזר בו מהתמנותו לעבודתו, שהרי רשאי הוא להניח התמנותו לעבודה זאת ולהתמנות לעבודה אחרת, והרי זה כאילו נתמנה עליה עכשיו.

וכתב הכלי חמדה שמדויק כן בלשון הרמב"ם שכתב 'שלא יעשה אחד מלאכת חבירו **שלא** יסייע וכו'', ולא כתב הרמב"ם **ולא** יסייע, שאז היה משמעו שלא יסייע הוא דבר נוסף, אבל כשכתב **שלא** יסייע, נראה שבא לפרש מה שכתב שלא יעשה מלאכת חבירו דהיינו שלא יסייע.

כהן שעשה עבודת לוי

עד כאן נתבאר דין לוי שעשה עבודת לוי אחר, שאף שבסוגית הגמרא מבואר שיש סוברים שאינו במיתה אלא באזהרה, מכל מקום פסק הרמב"ם כדעת אב"י שהוא חייב מיתה. אבל בכהן שעשה עבודת לוי ושיער או שורר נראה מסוגית הגמרא שעל זה אין חולק, וכולם מודים שחייב מיתה. וכן מפורש בברייתא 'אתם בשלהם והם בשלכם במיתה', והיינו שכשם שהם בשלכם היינו הלויים בעבודת כהנים חייבים מיתה, כן אתם בשלהם היינו כהן בעבודת הלויים חייב מיתה, ורק על עבודת לוי בלוי אמרה הברייתא 'הם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה'.

אמנם הרמב"ם (שם) אחר שכתב 'וכשם שהלויים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הכהנים, כך הכהנים מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלויים', כתב 'לויים שעבדו עבודת הכהנים וכו' חייבין מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימותו, אבל כהן שעבד עבודת לוי אינו במיתה אלא באזהרה'. וכן כתב עוד הרמב"ם בספר המצוות (שם) 'וכן הכהנים לא יתעסקו בעבודת הלויים, אבל אם עברו אינם במיתה אלא במלקות'. וכן כתב החינוך (מצוה שפט) 'וכמו כן הכהנים הוזהרו שלא יקרבו במלאכת הלויים, ואולם אם עברו בזה אינם במיתה אלא במלקות'. ותמיהו כל המפרשים מנין לקחו לפסוק כך אחר שבסוגית הגמרא נראה שאין חולק על דבר זה שכהן שעשה עבודת לוי חייב מיתה. וכבר תמה הראב"ד על דברי הרמב"ם שהרי בפסוק נאמר 'ולא ימותו גם הם גם אתם' ומפורש שדין הכהנים והלויים אחד הוא ושניהם במיתה.

והכסף משנה **ורדב"ז** כתבו, שמקור דברי הרמב"ם מדברי המכילתא ששם מבואר שכהנים בעבודת לויים אינם במיתה אלא במלקות, והרמב"ם הביא דברי המכילתא בספר המצוות. אך תמה הכסף משנה מדוע הניח הרמב"ם דברי הגמרא ופסק כדברי המכילתא.

והמהר"י **קורקוס** כתב, שהרמב"ם גרס בגמרא 'הם בשלכם והם בשלהם במיתה, אתם בשלהם באזהרה', והיינו שלוי בעבודת כהונה או לוי בלוי במיתה, אבל כהן בשל לוי אינו במיתה. ונתיישבו לפי גירסא זו שני פסקי הרמב"ם. וראה גם בליקוטי הלכות (תמיד שם) שכתב כעין זה שגירסת הרמב"ם היתה 'הם בשלכם במיתה, אתם בשלהם והם בשלהם אינם במיתה אלא באזהרה'.

ורבים מן האחרונים כתבו שבספרי מבואר שיש חילוק בין המשכן לבית המקדש, ורק במשכן היה נוהג הדין שכהנים בעבודת לויים במיתה, שעל זמן ההוא נאמר הפסוק 'גם הם גם אתם', אבל לדורות בבית המקדש כהנים בלויים

אינם במיתה אלא באזהרה. ופסק הרמב"ם כדעת הסיפרי.

דעת החינוך שכהן חייב במלאכת כהן חבירו

נתבאר עד כאן דברי הגמרא והרמב"ם שיש איסור לויים בכהנים וכהנים בלויים ולויים בלויים, אמנם לכאורה בכהן שעשה מלאכת כהן אחר בפשוטו מסברא אין חיוב על זה. אך בספר החינוך (שם) כתב דבר חדש, שכשם שהלויים מצווים לא רק על עשיית מלאכת כהנים, אלא אף שלא יעשה לוי מלאכת חבירו, כמו כן הכהנים מצווים לא רק שלא יעשו מלאכת הלויים, אלא אף שלא יעשה כהן מלאכת חבירו הכהן וכן שלא יסייע לו. וכך הוא לשון החינוך 'ומן הדומה כי הכהן שסייע במלאכת חבירו הכהן גם כן במיתה'. ונמצא מדבריו שאף שלדעתו כהן שעשה מלאכת לוי אינו חייב מיתה וכדעת הרמב"ם כמו שנתבאר, מכל מקום כהן שעשה מלאכת חבירו ואפילו רק סייע בידו חייב מיתה בידי שמים.

והמנחת חינוך (שם) כתב, שדברי החינוך ברורים ונאים למי שאמרם, שכך מסתבר שכשם שלוי בלוי חייב כך כהן בכהן חייב. אך **במעין החכמה** על תרי"ג מצוות תמה על דברי החינוך מהיכן מקור דבריו שיש איסור כהן בכהן, וביותר קשה איך שייך בכהונה לומר שעשה מלאכת חבירו, שאף שישדו דוד ושמואל לחלקם למשמרות, ובכל שבוע משמרת אחרת עושה את העבודה, מכל מקום אין מסתבר שאם כהן עבד עבודה במשמר שאינו שלו יתחייב מיתה על כך.

והקושיא מפורשת יותר בליקוטי הלכות (שם), שתמה גם הוא שבשלמא בלויים שייך לומר שזה מסוגל יותר לשיר, והאחר שהוא בעל כח מסוגל יותר למלאכת הגפת דלתות, וחילקו לכל אחד לעשות בקביעות מלאכתו השייכת בו, ואין לאחד לעשות מלאכה שאינה שייכת אליו. אבל בכהנים כל אחד מהם ראוי לכל מלאכות הכהנים, ולכן עשו גורלות בכל יום מי שוחט מי מקבל הדם מי זורק ומי מקריב על גבי המזבח. ואין מסתבר לומר שמי שזכה בפייס לקבל הדם ולא עשה כן אלא זרק הדם - אף שעשה עולה - שיהא חייב מיתה על כך.

גם הכלי חמדה בספרו **חמדת ישראל** (שם) תמה על דברי החינוך, שעבודות הכהנים לא נתחלקו וכולם ראויים לכל העבודות. וכתב שנראה שכהן יכול למחול על זכותו בפייס וליתן לכהן אחר לעשות העבודה שזכה בה הוא, ואיך אפשר שיתחייב על כך. וכתב עוד שמדברי הרמב"ם בספר המצוות נראה שלא סבר כן, אלא כהן אינו חייב על עשיית מלאכת כהן אחר, שהרי כתב הרמב"ם שהאזהרה היא שלא יתעסקו הלויים בעבודות המיוחדות לכהנים, וכן

בבגדי חול, דאי אמרת בבגדי קודש איכא בעלי זרועות דחמסי ועבדי. ופירש רש"י, שאם יהיו לבושים בבגדי קודש יחטפו בעלי זרוע ויעשו העבודה אף שלא זכו בגורל. והריטב"א כתב 'כלומר איכא בעלי זרועות דחמסי לעבוד בלא גורל כלל, או כשיהא ספק בגורל'.

וביאר החוקת היום, שהטעם שדקדק הריטב"א לכתוב שיחטפו דווקא קודם עשיית הגורל או כשיש ספק על הגורל, משום שסבר כדעת החינוך שיש חיוב מיתה אם עובד כהן עבודה שזכה בה אחר בפייס, ולא נחשדו כהנים על כך לעבור על איסור מיתה, ולכן פירש שהחשש הוא שיחטפו בלי גורל או כשיש ספק על הגורל, שעדיין לא זכה בה אחר, ואינם עוברים אלא על תקנת עשיית הפייס.

זרות, ולא אמרו שחייב שתים אחד משום זרות ואחד משום כהן שעשה עבודה המיוחדת לכהן אחר.

וכן הקשה בישועות מלכו (בליקוטי תורה שנדפסו בסוף הספר, קרח) על דברי החינוך, שלפי דעתו מדוע לא אמרו ביבמות שכהן הדיוט ששחט פרו של כהן גדול חייב גם משום כהן שעשה עבודת כהן אחר. ואין לומר משום שהאיסור של כהן בכהן הוא רק אחר שזכה הכהן בפייס, שמאחר שעבודה זו מיוחדת לו הוה כזכה בה.

דיוק החוקת היום בריטב"א בחינוך

בספר חוקת היום (יזמא כד:) מוכיח מדברי הריטב"א, שסבר גם הוא כדעת החינוך שכהן אסור בעשיית עבודת כהן אחר וחייב מיתה על כך. שבגמרא שם נחלקו אמוראים אם בשעת עשיית הפייס לבשו הכהנים בגדי קודש או בגדי חול, ורב נחמן סבר

הכהנים מוזהרים שלא להתעסק בעבודות המיוחדות ללויים, ומבואר שאין האיסור אלא כשעושה מלאכה המיוחדת לאחרים, וממילא בין הכהנים עצמם שאין עבודה המיוחדת לאחד יותר מלשני אין שייך איסור וחיוב. ויש שכתבו שהדבר מפורש בסיפרי שכהן שעשה מלאכת חבירו חייב מיתה בידי שמים.

כהן הדיוט במלאכת כהן גדול

ובחמדת ישראל רצה לומר, שאולי אפשר לפרש כוונת ספר החינוך על כהן הדיוט שעשה עבודת כהן גדול בעבודה שאינה כשירה אלא בכהן גדול, שהיא עבודה המיוחדת לכהן גדול, וכהן הדיוט שעשה אותה חייב מיתה.

אך דחה פירוש זה, משום שבגמרא (יבמות לג:) אמרו שכהן הדיוט ששחט פרו של כהן גדול ביום הכיפורים חייב משום

♦ תמצית השיעור ♦

- ✧ מקור איסור הלוי לעבוד עבודה אחרת, לרש"י לא אתפרש, לתוספות מ'ככה תעשו ללויים במשמרותם, לרמב"ם מ'איש איש על עבודתו או מ'גם הם גם אתם.
- ✧ מחלוקת בגמרא אם יש מיתה, רמב"ם וחינוך פסקו שיש.
- ✧ בגמרא מבואר שמסייע רק דרבנן, ותמוה הרמב"ם שחייב מיתה.
- ✧ בכסף משנה, שלרמב"ם גירסא אחרת. ומהלך נוסף, שסמך על לשון ספרי 'שכבר אתה מתחייב בנפשך'.
- ✧ מהר"י קורקוס ואור החיים, שבגמרא מסייע ליכול וברמב"ם מסייע לאינו יכול. וכן הוא ברדב"ז, מנחת חינוך, ליקוטי הלכות ואבן האזל.
- ✧ בלשון האור החיים משמע שתלוי אם מסייע או עושה במקומו. ואם הדרך בחמשה ועושה במקום החמישי חייב אף שיכולים הארבעה.
- ✧ מדבריו משמע שזה אינו יכול וזה אינו יכול ועשו שלש, אינו חייב.
- ✧ בכלי חמדה, שעושה המלאכה לבדו פטור, שיכול לחזור מהתמנות.
- ✧ כהן בעבודת לוי, בגמרא שבמיתה, ברמב"ם וחינוך שרק באזהרה.
- ✧ לכסף משנה ורדב"ז מקורו ממכילתא, למהר"י קורקוס וליקוטי הלכות היתה גירסא אחרת בגמרא, ויש שהביאו ספרי שהחיוב רק במשכן.
- ✧ חידוש החינוך שכהן במלאכת כהן אחר חייב. ובמנחת חינוך שהוא כמו לוי בלוי.
- ✧ מעין החכמה תמה, מאין המקור. ואין מסתבר שחילוק משמרות מחייב מיתה. ובליקוטי הלכות, שכל המלאכות ראויות לכל הכהנים ואינו דומה למשורר ומשוער. ובחמדת ישראל שאפשר למחול על הפייס.
- ✧ בכלי חמדה, שבספר המצוות משמע שפטור. ויש שהביאו ספרי שחייב.
- ✧ בחמדת ישראל שהכוונה לכהן הדיוט בעבודת כהן גדול. ודחה, וכן בישועות מלכו.
- ✧ בחוקת היום דייק מריטב"א שסובר כהחינוך.

התודה והברכה לידידינו החשובים שנטלו חלק בהוצאת הגליון

הרה"ח ר' יהושע גרינוואלד שליט"א מונטריאל
לרגל שמחת נישואי בתו הכלה שתחי' עב"ג החתן החשוב כמר שמואל נ"ו בן מחותנו
הרב ר' חיים קליין שליט"א - מונטריאל למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת